

Chvála v životě modlitby

P. Antonín Přikaský, O.Carm.

Byl jsem požádán redakcí časopisu Karmel, abych upravil do psané podoby svou přednášku, která byla součástí programu letošního celostátního setkání karmelitánských terciářů 12. června 1999 v Kostelním Vydří. Psaný text je však vždy jiný, než mluvené slovo. Proto došlo při zachování základní osnovy k některým stylistickým i obsahovým úpravám a doplněním.

Tématem, které vidím jako velmi důležité pro duchovní život, a o kterém chci dnes mluvit, je chvála. Chvála v životě modlitby. Jsem pevně přesvědčen, že modlitba chval je velikým, bohužel námi často nedoceňovaným darem Božím. Darem, který je nám Bohem nabízen, abychom na cestě k Němu dělali pokroky.

Jako základní motto této přednášky jsem si vybral verše 16-17 ze žalmu 89.: *Šťastný je lid, který dovede oslavovat, chodí Hospodine v záři tvé tváře. V tvém jménu jásají ustavičně a honosí se tvou spravedlností.*

Tento úryvek žalmu nám napovídá, že kdo na své cestě za Bohem objeví modlitbu chval, objevil zdroj svého štěstí. A kdo dá chvále pevné místo ve své osobní modlitbě, poroste v poznání Boha i v poznání sebe.

Chvála je jednou z nejmocnějších zbraní v duchovním boji. Je to velmi účinná zbraň proti malomyslnosti, smutku, vzdávání se, nedůvěře, zkratka proti celé řadě nejrůznějších těžkostí, které nás obtěžují na cestě za Bohem, a které nám znepřijemňují naši modlitbu a vůbec náš křesťanský život. Proč má modlitba chval takovou sílu? Protože zvláště při chvále do naší modlitby přichází Duch svatý. Katechismus katolické církve (dále KKC) o tom říká: *Skrze chválu se Duch svatý spojuje s naším duchem, aby dosvědčoval, že jsme Boží děti (KKC 2639).* Sám Duch svatý tedy přichází do naší modlitby chval, aby nás při ní vedl a zároveň aby nás chránil před útoky Božího nepřítele.

Zde se naskytá otázka: *Potřebujeme, aby nám Duch svatý dosvědčoval, že skutečně jsme Božími dětmi? Vždyť jsme to přece už tolikrát slyšeli a tedy to víme!* Ano, ovšem skutečnost, že jako děti Boží velmi často nežijeme, nám dokazuje, že toto vědomí máme ve velké míře pouze v hlavě - tedy v rozumu, a nikoliv také v srdci! A proto na svůj synovský vztah k Otci velmi často také zapomínáme. A protože toto vědomí nemáme zakotveno v srdci, leč jaká vnější událost ho snadno vytlačí i z našeho rozumu. Často pak náš vnitřní myšlenkový pochod vypadá asi takto: *ano, jsem Boží dítě, ale... teď mě Bůh nemůže mít rád, protože jsme udělal toto..., teď je taková situace, teď je to, teď je ono...* - známe se velmi dobře... Takže potřebujeme slyšet a být přesvědčováni o tom, že jsme Boží děti, stále znovu, aby nám toto vědomí sestoupilo „z hlavy do srdce“. A k tomu právě dochází v modlitbě chvaly. Sama Třetí Božská Osoba - Duch svatý - nám v této modlitbě dosvědčuje, že **jsme** Boží děti.

Chvála nám také pomáhá uvědomovat si hodnotu Božích darů. Hodnotu toho, co jsme dostali, co dostáváme dnes a denně a také toho, co ještě dostaneme! A opět - my nějak víme, vědomě či podvědomě, že všechno co máme, máme od Boha. A kdo by tvrdil něco jiného, tak je pyšný a nevědomý. Ovšem musíme také počítat s tím, že nám ty dary časem zevšední. Vzpomeňme zde třeba na svatého Františka s jeho chvalozpěvem na bratra slunce a sestru lunu. To je krásný příklad postoje, kdy si člověk uvědomuje, že všechno kolem něho je velikánským darem Otce. Ta voda, se kterou se už bezmyšlenkovitě a automaticky každé ráno umývám, nebo to, že se vůbec ráno probouzím v posteli, že mám kde spát... takové obyčejné věci! Nebo přátelé, které mám, s kterými se denně setkávám, a bez kterých by mi bylo často velmi těžko. Za to je třeba Boha chválit. Ovšem ne kvůli Bohu, že by On to potřeboval ke svému štěstí, ale kvůli nám. To my ke svému štěstí si potřebujeme stále znovu uvědomovat, že nás Otec má rád a že nás dnes a denně obdarovává. Chvála tedy, obrazně řečeno, stírá tento prach všednosti z darů, které denně dostáváme.

Dalším neméně důležitým účinkem chvály je, že nám pomáhá vidět a uznat naši vlastní hodnotu. Možná kdybychom mezi křesťany uspořádali anketu, a zeptali se, kolik z nás (a když, tak kolikrát) už ve svém životě z celého srdce Boha chválilo **za sebe sama**, nevím, nevím, jak bychom dopadli. To je ten známý problém přijetí sama sebe. Člověku se na sobě samém nelíbí spousta věcí, s tím a s tím má problémy, zkrátka v mnoha oblastech neodpovídá svým vlastním představám, které si o sobě vytvořil. Ale zde je třeba si jasně říci a také si to uvědomit a přijmout, že jedním z prvních velkých darů, které jsem od Boha dostal, jsem já sám! Se vším, co mám a jaký jsem. Také za sebe sama bych měl tedy Bohu děkovat a chválit ho. Tady nejde o to dokazovat si, jak jsem dobrý a jak to se mnou ti okolo vyhráli, že ve své blízkosti mají zrovna mne... Jde o pravdivý pohled na sebe: Jsem zde, protože mne Bůh chtěl. Nikdy tu nebyl a ani nebude takový člověk jako já, vyšel jsem z Božích rukou jako originál, a jako takový mám zde i svůj jedinečný, specifický úkol. Navzdory všem chybám a hříchům mým, i těch, kdo se na mě podepsali, jsem stále stvořen k Božímu obrazu. A můj Otec Bůh má vždycky dost síly k tomu, aby ze mne tento svůj obraz vytvořil.

Neříkám zde něco, co bych jenom někde vyčetl; to jsem sám prožil. Ve svých 16, 17 letech jsem byl silně zakomplexovaným člověkem a myslel jsem si, že nemám žádné dary. Nevěděl jsem, k čemu tady na světě vůbec jsem a byl jsem přesvědčen, že Bůh na mě zapomněl. V jednom společenství mne však naučili moji bratři chválit. A skutečně skrze chválu se můj pohled na sebe samého změnil. Chvála skutečně pomáhá vidět a uznat svoji vlastní hodnotu. Léčí naše komplexy méněcennosti, naše nepřijetí, naši nespokojenost se sebou samými, nedůvěru v sebe a učí nás dívat se na sebe samé pohledem Božím.

Dalším velmi důležitým plodem chvály je poznání Boha. Chvála nám postupně odhaluje, jaký je Bůh. Jinými slovy - Bůh nám skrze chválu a skrze svého Ducha který je v ní přítomen, dává poznávat, zakoušet sám sebe. Ve chvále je možné se s Bohem intenzívně setkat, zakusit jeho blízkost. A spolu s děkováním chvála také přináší do našeho srdce pokoj. Pokoj, který nám odevzdal sám Ježíš. V listě Filipánům 4. kapitole, 6.-7. verši dává apoštol Pavel křesťanům tuto radu: „*Netrapte se žádnou starostí, ale v každé modlitbě a prosbě děkujte a předkládejte své žádosti Bohu. A pokoj Boží, převyšující každé pomýšlení, bude střežit vaše srdce i mysl v Kristu Ježíši.*“ Tak jako děkování, i chvála naplňuje lidské srdce pokojem. Kolik lidí touží po pokoji... Kolik lidí pokoj hledá... Kolik lidí je zmítáno nepokojem sem a tam... A tohoto nepokoje můžeme být zbaveni a můžeme být obdarováni Kristovým pokojem - právě skrze modlitbu chval a díky.

Evangelistou, který velmi často zaznamenává úžas a chválu nad podivuhodnými činy Božími, nad podivuhodnými činy Krista, je evangelista Lukáš. V jeho evangeliu často najdete místa, kde se praví, že lid chválil Boha za uzdravení nebo za velké činy, které se staly. (KKC 2640)

Moc chvály a díky znala velmi dobře prvotní církev. Většina novozákonních listů je protkána vybídkami ke chvále, vybídkami k děkování. Ovšem i Starý zákon obsahuje podobné vybídky. Například v žalmu 50. se praví: *Mne oslaví ten, kdo přinese oběť díky (chvály - podle překladu) - Ž 50,23.* Chvalozpěvy, oslavujícími Boží moudrost, velikost, milosrdenství a dobrotu, je prosycena velká část knihy žalmů.

V neposlední řadě je chvála také přípravou na život v nebi. V knize Zjevení čteme, že proroci, svatí a mučedníci zpívají chválu na oslavu Boha a na oslavu Beránka. Proto správnou odpovědí na otázku: „co dělají svatí v nebi?“ je prostá věta: „chválí Boha“. A je to pravda. Chceme-li tedy do nebe, nečekejme až na chvíli, kdy do něj vstoupíme a zabývejme se chválou už nyní - a Bůh nám dá zakusit nebe na zemi... Svatý Augustin dokonce chválu považuje za přípravu na budoucí život, když říká: *Svůj pozemský život máme žít ke chvále Boží neboť v ní bude spočívat věčná radost našeho života budoucího. A ten, kdo se v tom již nyní necvičí, nemůže být na budoucí život připraven.* (DMC - Lekcionář 2 - s.278)

O modlitbě chvály platí totéž, co o modlitbě obecně. V novém Katechismu se praví: *Modlitba se neomezuje jenom na spontánní projev vnitřního hnutí, ale aby se člověk modlil, musí chtít* (KKC 2650). Co to znamená v případě chvály? V našem modlitebním životě jsou chvíle, kdy chvála a vděčnost nám přichází do srdce jakoby sama od sebe. Člověk vystupuje na nějakou horu a když je

nahoře, před očima se mu otevře nádherné přírodní panorama. A tu mu najednou ze srdce začne tryskat obdiv a chvála. Nebo když třeba potřebujete pomoc a prosíte Boha, ale pomoc dlouho nepřichází, takže už přestáváte doufat, a tu ta pomoc přijde. Tehdy se člověk cítí obdarován a chválí Boha spontánně. Tedy abychom byli přesní - to Bůh mu chválu vkládá přímo do srdce bez jakékoliv námahy. Myslím, že příkladem takovéto chvály bylo Mariino Magnifikat při návštěvě u Alžběty. Naplněna Duchem svatým volá: *Velebí má duše Hospodina*. Ovšem nemá-li se modlitba chvály omezovat jen na spontánní projev vnitřního hnutí, pak bych tedy chválit měl i když se mi právě nechce... Katechismus jasně říká: *Aby se člověk modlil, musí chtít*. Platí tedy také: *Aby člověk chválil, musí chtít*.

Jak všichni dobře víme, přichází v našem životě také chvíle, kdy se cítíme na dně, nic nás nebaví, kdy modlitba nám nic nedává, kdy se zkrátka hrabeme v tom prachu své vlastní ubohosti, v bahně sama sebe, a říkáme si - *tak teď mám chválit? Za co...?* Tehdy je třeba nejprve pravdivě před Bohem otevřít své srdce a otevřeně mu říct: *Bože, mně se vůbec nechce modlit, mně to nebaví, mně jakoby se ani nechtělo žít*. A bez zakrývání tak Bohu ukázat, co ve mně všechno je. Tak naplním slova Písma: „*Před ním vylejte své srdce*“ (Ž 62,9). Často se pak stává, že už tento první krok způsobí naši proměnu a přijde pokoj a změna. Zůstává-li však naše srdce stále stejně skleslé, pak je třeba se tomuto stavu nepoddávat, ale pokojně zůstat v rozhodnutí, že chci žít k Boží chvále - a to i v takovém neutěšeném stavu, v jakém se zrovna nacházím..

Jedna mystička, když se prožívala dlouhodobě neútěchu, tak říkala Bohu stále dokola: "Chceš-li, můj Pane, abych ti nyní takto sloužila, tak to chci i já.." (A my můžeme zároveň dodat: "a pokud je příčinou tohoto stavu nějaké mé chování nebo postoj, tak mi ukaž, co mám změnit"). K podstatě modlitby přece nepatří to, abych se při ní cítil kdovíjak dobře ... Já se v této chvíli chci modlit, vím, že Bohu patří chvála za vše, a proto se o to snažím, i když mám právě náladu na pouhé bédování. Často totiž naši špatnou dispozici k modlitbě způsobuje jenom to, že se Božímu nepříteli podaří vpravit nám do našeho myšlení negativní pohled na nás samé i na okolní svět, takže už nejsme schopni vnímat nic jiného ... (A často si také tento negativní pohled vyrábíme sami svými stále se opakujícími nářky: "Já to nezvládnu, já to nedokážu, já jsem vlastně ten nejhorší a nejsem tu k ničemu ..." Kdo cítí, že je to jeho problém, ať nahlédne do brožurky Anselma Grüna - Jak zacházet se zlým.) Už jenom ta prostá skutečnost, že jsem, že žiji, může být předmětem chvály, protože kdyby mě Bůh jen na okamžik přestal chtít, tak přestanu existovat. On mě však pořád chce, a tedy i pořád miluje, proto tady jsem, proto žiji ...

Je docela možné, že ani po usilovné snaze si mé srdce nedá říct a zůstane smutné. Ovšem moje snaha chválit a děkovat Bohu i v tomto smutku, činila Bohu velikou radost. A tehdy věz, človíčku, MILOVAL JSI BOHA! Modlil ses, ikdyž ti to vůbec nic nepřinášelo. Miloval jsi. Máš za sebou malou lekci opravdové nezištné lásky. A neboj se, Otec tě brzy bohatě odmění.

Modlitba chvály je opravdu veliký dar, ikdyž nás někdy stojí kus námahy. Nejde v ní však o přetvářování se a hraní divadla. Ani v ní nejde o nějakou křečovitou snahu přehlušit vše, co v sobě mám. Jde o vztah lásky, ve kterém Bohu nabízím chválu, protože vím, že chvála Bohu patří, že mu náleží úplně poprávu, protože on je láska a nepřestává nás obdarovávat. V jedné katechezi položil přednášející otázku: *co je opakem hříchu?* Padaly různé odpovědi, nejčastěji ctnost, avšak přednášející nakonec povídá: *opakem hříchu je přece chvála!* A já si myslím, že je na tom kus pravdy. Nejsem teolog, ale jestliže hříchem Bohu odebíráme to, co mu patří, tedy chválu (když nežijeme podle jeho plánu), pak náš správný život vlastně znamená, že jsme takoví, jaké nás Bůh chtěl mít ve svém prvotním plánu. A tímto samým už Boha chválíme, protože je-li stvoření takové, jaké ho chtěl Stvořitel mít, pak ho už pouhým svým bytím chválí. Vždyť celá příroda chválí Boha svým pouhým bytím. A stejně je to i s námi. Svatý Augustin k tomu říká: *Nepřestaneme-li správně žít, budeme Boha chválit neustále* (DMC - Lekcionář 2 - s.280) Člověk tedy jak svým správným životem, tak také svou modlitbou chvály může Bohu nabízet náhradu za své hříchy.

Chvále se člověk většinou musí učit. Verš, se kterým jsme toto zamyšlení začínali, zní: *Šťastný je lid, který dovede oslavovat*. Český překlad zde používá spojení *dovede oslavovat*, což nám

napovídá, že jde o určitou dovednost, která nemusí být vždycky samozřejmou výbavou jedince a je třeba ji tedy získávat.

Nejsnáze se učí člověk chválit ve společenství zkušenějších, kteří už s modlitbou chvály mají určitou zkušenost. Přesně vzato totiž předmětem chvály nejsou na prvním místě Boží činy, ale Bůh sám, takže ve chvále jde o to, aby Bůh byl vyvýšen, protože **je**, a protože je takový jaký je. Tedy: *Chválím tě Bože za to, že jsi, chválím tě, že jsi takový, jakého tě teď poznávám, že jsi dobrý, že jsi Spasitel, že jsi Bůh, že jsi přítel lidí...* A tak dále. Tím není řečeno, že Boha nemůžeme chválit za jeho díla, za jeho činy, že nemůžeme Boha chválit za to, co vykonal v našem životě. Ale přísně vzato - ve chvále jde o uznání Boha jako Boha a chválíme ho tedy pro něho samotného. Nový Katechismus chválu popisuje takto: *Chvála je způsob modlitby, který bezprostředněji uznává, že Bůh je Bůh. Opěvuje ho pro něho samého, oslavuje ho protože on je, bez ohledu na to, co koná.* (KKC 2639)

Když člověk nemá možnost chodit do společenství, které chválí nebo mu to z nějakých důvodů nevyhovuje, je možné učit se chválit také tím, že člověk zařadí do svých pravidelných modliteb nějakou modlitbu chvály. Třeba Sláva na výsostech Bohu. Vždyť se to modlíme každou neděli. Nebo nějaký žalm, který mě oslovil, který chválí Boha (66; 92; 111). V knize žalmů bychom jich našli celou řadu. Nebo mohu svého Pána chválit spontánně, vlastními slovy. A to buď hned ráno, kdy člověk chválí za nový den, ale ještě lépe večer, kdy v uplynulém dni jsem zase nějak více mohl poznat Boží dobrotu a lásku k nám. A jak jsem už řekl, mohu (není to zakázáno) Pána chválit také za jeho dary - za to, co se mi povedlo, i za to, co se mi nepovedlo, protože opět vidím, že bez Boha nemohu dělat nic. A procházím tak v myšlenkách celým dnem a chválím. Chvála je totiž také velmi dobrou pomůckou pro naše denní zpytování svědomí. Uzavírám-li totiž každý den tím, že si připomínám všechny své nedostatky a prohřešky, pak jich lituji a jdu spát, tak jsem sice provedl zpytování svědomí, ovšem není to zrovna optimální uzavření dne a mám tak spíše zaděláno na to, aby mě mé hříchy pronásledovaly ještě i ve spánku. Kdežto když den uzavírám připomínáním si Božích činů a začnu za ně Bohu děkovat a začnu ho chválit, naplním své srdce Duchem svatým, který se už sám stará o to, aby na pozadí Božích činů lásky začala vystupovat i má pochybení a mé zkratky. A mým úkolem je v té chvíli hned projevit svou lítost, poprosit Otce o milosrdenství, ale pak opět pokračovat ve chvále.

Osobně si myslím, že chvála má své místo také ve chvíli následující bezprostředně po hříchu. Hříchem jsem totiž Bohu ten můj podíl chvály odebral a když si to uvědomím, lituji toho a chci to hned nějak napravit, mohu začít Bohu děkovat a chválit ho právě za to, že mi znovu dal poznat a pocítit mou slabost. Je možné se tak vyhnout těm falešným snahám nějak se teď od Boha na chvíli vzdálit, udělat něco dobrého a pak s tím jakoby *vylepšeným štítem* před Boha předstoupit už jako *polepšený*. Tyto snahy totiž nemají s postojem Božího dítěte nic společného a jsou to jen projevy naší lidské pýchy a neochoty být na Bohu úplně závislí.

Chvála vůbec nemusí být halasná nebo hlasitá. Možná že se někomu z vás, když se mluví o chvále, vybaví hned rozjásané společenství s rukama nahoru a všelijaký lomoz... Ne; chvála pramení z našeho srdce a klidně tedy může být jenom v něm. Žalm 65 říká: *Ztišením se sluší tebe chválit*. Já si tedy klidně mohu sednout sám na lavičku v parku, zavřít oči a Boha chválit. Z celého srdce.

Důkazem toho, že chvála má své pevné místo i ve spiritualitě Karmelu, je svěťice blahoslavená Alžběta od Nejsvětější Trojice. Kdo ji trochu znáte, tak víte, že ona našla motto svého života ve chvalozpěvu z 1. kapitoly listu Efesanům, kde říká apoštol: *Abychom my, kteří jsme na Krista upnuli svou naději, stali se chválou jeho slávy* (Ef 1,12). Toto vyjádření Alžbětu velmi hluboce zasáhlo a ona v něm poznala své životní poslání - já mám být chválou Boží slávy, já mám být chválou Kristovou.

Přeji vám tedy, aby se každému z vás modlitbu chval podařilo do svého modlitebního života nějakým způsobem zařadit. Aby vás Bůh vedl skrze chválu, abyste zakoušeli jeho přítomnost v

modlitbě vůbec, a abyste se tak čím dál více proměňovali v křesťany, na kterých je vidět, že znají Boha, udržují s ním kontakt, a že jsou ve svém křesťanství šťastní.

A na závěr si tedy přečteme úryvek pocházející právě z pera blahoslavené Alžběty od Nejsvětější Trojice:

*Chvála slávy je duše, jež přebývá v Bohu,
jež ho miluje čistou a nezištnou láskou,
aniž hledá ve sladkosti lásky sebe;
Jež ho miluje více, než všechny jeho dary...*

*Chvála slávy
je duše, oddaná mlčení,
jež se chová jako lyra,
aby pod tajemnými údery Ducha svatého
vydávala božské akordy.
Ví, že utrpení je strunou,
která vyluzuje nejkrásnější zvuky, a proto ji ráda vidí na svém nástroji,
aby se jemněji dotýkala srdce svého Boha.*

*Chvála slávy
je duše, která nazírá na Boha ve víře a prostotě...
je jakoby bezednou propastí,
v níž on se může rozlévat...*

*A konečně chvála slávy je bytost,
která je neustále v díkůčinění:
její skutky, její pohyby, její myšlenky, její touhy ji zakořeňují hlouběji v lásce
a zároveň jsou jakoby ozvěnou věčného Sanctus.*